8.5.2023

Eduskunnan talousvaliokunta
TaV@eduskunta.fi

Lausuntopyynnön diaarinumero: U 3/2023 vp

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta sähkön markkinamallia koskevaksi lainsäädännöksi

Talousvaliokunta on pyytänyt kirjallista lausuntoa Valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle komission ehdotuksesta sähkön markkinamallia koskevaksi lainsäädännöksi. Kilpailu- ja kuluttajavirasto (KKV) kiittää mahdollisuudesta lausua asiaan. KKV näkee monien ehdotettujen asioiden jo toteutuvan pääpiirteittäin Suomessa, mutta kiinnittää huomiota seuraaviin asioihin.

Kuluttajansuojaan liittyvät ehdotukset

Kuluttajansuojan kannalta on perusteltua uudistaa sähkön markkinamallia siihen suuntaan, että mahdollisissa vastaisissa kriisitilanteissa voidaan mahdollisimman pitkälle välttyä loppukäyttäjiä koskevilta kohtuuttomilta sähkön hinnoilta ja hintavaihteluilta. Sen varalta, että uuteen kriisiin jatkossa jouduttaisiin, ehdotukseen sisältyy mahdollisuus, että komissio voisi tiettyjen kriteerien täyttyessä julistaa alueellisen tai unionin laajuisen sähkön hintakriisin. Lisäksi ehdotus sallii jäsenvaltion kuluttajiin kohdistuvat sähkönhintaa kompensoivat tukitoimet myös tulevissa kriiseissä. Tärkeää on, että mahdolliset tuet kyetään tällöin suunnittelemaan aiempaa pitkäjänteisemmin ja että tukitoimien toteuttamisessa voidaan ottaa huomioon myös niiden kohdentaminen erityisesti niille kuluttajille, jotka tukea eniten tarvitsevat.

Komission ehdotukseen sisältyy useita kuluttajansuojaan liittyviä toimenpiteitä, kuten mahdollisuus solmia määräaikaisia sopimuksia, ostaa sähköä myyjältä sekä jakaa itse tuotettua sähköä aiempaa tehokkaammin sähkömarkkinoiden aktiivisena asiakkaana. Lisäksi loppuasiakkaan tiedonsaantioikeutta sopimuksen sisällös tä ehdotetaan parannettavaksi ja loppukäyttäjälle on toimitettava yhteenveto keskeisistä sopimusehdoista näkyvästi ja yksinkertaisella kielellä ennen sopimuksen solmimista. KKV pitää näitä ehdotuksia kannatettavina, joskin osa niistä on Suomessa toteutettu jo aiemmin.

Huomiota on syytä kiinnittää myös ehdotukseen, jonka mukaan jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että heikossa asemassa olevia asiakkaita suojellaan sähkönjakelun katkaisemiselta. KKV katsoo, että Suomessa kuluttajien asemaa voitaisiin tältä osin parantaa ottaen huomioon, että sähkö on kuluttajille keskeisen tärkeä välttämättömyyspalvelu ja maksuvaikeuksissa olevien kuluttajien sähkönkatkaisu olisi mahdollista välttää käyttämällä apuna sosiaalipoliittisia keinoja, kuten toimeentulotukea.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto
Postiosoite PL 5, 00531 Helsinki • **Puhelin** 029 505 3000 (pvm/mpm)
Y-tunnus 2502067-3 • **Sähköposti** kirjaamo@kkv.fi • **kkv.fi**

ALLEKIRJOITETTU
ASIANHALLINTAJÄRJESTELMÄSSÄ

Lisäksi ehdotuksen mukaan kaikilla asiakkailla olisi vapaus tehdä samanaikaisesti useampi kuin yksi sähköntoimitussopimus siten, että asiakas saisi halutessaan käyttöönsä useamman kuin yhden mittauspisteen käyttöpaikkansa liittymispisteessä. Myös tätä ehdotusta voidaan pitää kannettavana muun muassa sähköautojen lataukseen liittyen, joskin huomiota tulisi kiinnittää myös siihen, ettei kuluttajalle koidu useammasta mittauspisteestä kohtuuttomia lisäkustannuksia.

Valtioneuvoston kirjelmässä todetaan, että jotkin kuluttajien asemaa helpottavat toimet saattavat myös lisätä sähkömarkkinatoimijoiden kustannuksia, sillä esimerkiksi sähköntoimittajien suojausstrategiat tulee päivittää viranomaisvaatimusten mukaiseksi. Kirjelmän mukaan tämä todennäköisesti tarkoittaa korkeampia suojausasteita, joka näkyy myös loppukäyttäjän laskun kasvuna. Se, että sähkön toimittajilla on asianmukaiset suojausstrategiat, on luonnollisesti tärkeää myös kuluttajien kannalta, mutta KKV katsoo, että tässäkin asiassa tulisi sääntelyssä löytää kohtuullinen tasapaino sen osalta, ettei loppukäyttäjän lasku tarpeettomasti kasva.

Johdannaismarkkinatoimet

Komission ehdotuksella pyrittäisiin parantamaan johdannaismarkkinoiden toimintaa. KKV pitää tavoitetta tärkeänä etenkin viime talven kokemuksen valossa, jolloin johdannaismarkkinoilla ei poikkeustilassa käyty melkein lainkaan kauppaa. KKV kuitenkin painottaa kattavan vaikutusarvioinnin tarvetta ennen uusien alueellisten johdannaismarkkinoitten perustamista.

Tukimekanismit uudelle tuotannolle

Kirjelmässä arvioidaan komission ehdotuksen johtavan käytännössä siihen, että jatkossa uutta ja päästötöntä sähköntuotantokapasiteettia voidaan tukea vain kaksisuuntaisten hinnanerosopimusten kautta. Hinnanerosopimuksella turvattaisiin riittävän korkea sähkön hinta, jotta investointi olisi yritykselle kannattava. Komission ehdotuksessa ei kuitenkaan tarkemmin spesifioida tukimekanismin ominaisuuksia, kuten riittävää sähkön hinnan tasoa, vaan jätetään se jäsenvaltioiden päätettäväksi. Näin ollen tukimekanismit voivat komission ehdotuksen perusteella toteutua hyvin eri lailla eri jäsenvaltioissa, minkä vuoksi ei voida poissulkea sitä, että tuet voisivat vääristää jäsenvaltioiden välistä kilpailua. KKV ei myöskään pidä selvänä, että ehdotettu tukimuoto olisi paras vaihtoehto uuden tuotannon tukemiseen kaikissa tilanteissa, ja siksi myös muiden tukimuotojen soveltuvuutta pitäisi selvittää.

Suojautuminen markkinamanipulaatiota vastaan

KKV pitää tärkeänä ehdotuksen tavoitetta parantaa markkinoiden toimintaa ja tehokkuutta estämällä markkinamanipulaatioita. Komission ehdotus REMIT-asetuksen soveltamisalan laajentamisesta toisi paremman mahdollisuuden puuttua rajat ylittäviin tapauksiin tehokkaasti, koska sähköpörssit toimivat pääasiassa ylikansallisesti. Esimerkiksi Suomessa

myytävän sähkön hinta ei perustu pelkästään Suomen kysyntään, vaan siihen vaikuttaa koko Pohjoismaiden sähkömarkkina.

Kirsi Leivo
pääjohtaja

Jan Jääskeläinen
tutkimusohjaaja